

Цеюкова А. С.
студентка 2-го курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВО НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ: НЕДОЛІКИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Адвокатський запит є одним із механізмів, що гарантує надання кваліфікованої юридичної допомоги, та одним із головних інструментів формування так званої «доказової бази», який адвокати повсякчас використовують у процесі здійснення професійної діяльності.

Адвокатська монополія збільшує вимоги до ефективності та високого рівня якості послуг адвокатів. Але наявність недоліків у практичній реалізації права на адвокатський запит суттєво ускладнює, а в багатьох випадках взагалі унеможливує, надання адвокатської допомоги на професійному рівні. У зв'язку з цим актуальним є дослідження та виявлення практичних проблем, пов'язаних з реалізацією права на адвокатський запит, та шляхів їх вирішення.

Першим важливим аспектом є визначення переліку документів, необхідних для підтвердження правового статусу адвоката. Дане питання регламентується абз. 2 ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон), де вказано, що до адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання інших документів забороняється [1]. Однак, на практиці виникають ситуації, коли адвокату відмовляють у наданні відповіді на адвокатський запит у зв'язку з відсутністю договору про надання правової допомоги. Щодо можливості додавання договорів про надання правової допомоги до адвокатських запитів у науковій юридичній літературі зазначається про те, то деякі науковці заперечують її як таку, виходячи насамперед з необхідності додержання адвокатської таємниці. Однак така позиція не знаходить підтримки повною мірою вченими, які визнають договір про надання правової допомоги єдиною підставою здійснення адвокатської діяльності, що врегульовує взаємовідносини адвоката із своїм клієнтом, а тому у випадку якщо ні клієнт, ні адвокат не ставлять собі за мету дотримання адвокатської таємниці, яка може міститися в умовах такого договору, він може використовуватись адвокатом для підтвердження своїх повноважень (насамперед, що стосується можливості застосування витягу з договору) та не ускладнюватиме в деяких випадках реалізацію професійного права на запит (в аспекті необхідності оформлення довіреності чи ордеру адвоката) [2, с. 336-337].

Що стосується документів, варто також звернути увагу на коректність заповнення ордеру, зокрема зазначення назви органу, в якому адвокат надає правову допомогу. Не слід забувати і про належне засвідчення копій свідцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Хоча зараз все частіше ширяться дискусії щодо того, аби взагалі виключити його з переліку документів, які додаються до адвокатського запиту, оскільки інформацію про адвоката можна отримати у Єдиному реєстрі адвокатів України. Також слід пам'ятати і про те, що, незалежно від того, складений запит особисто адвокатом чи його помічником, увихіднихданихпрозапитувачамаєміститися інформація саме про адвоката, і запит має бути підписаний адвокатом.

Останнім часом трапляються непоодинокі випадки відмови в розгляді адвокатських запитів через відсутність у них конкретизації посади, прізвища, ім'я, по-батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит. Аналіз приписів Закону дає підстави вважати, що він не містить норми щодо такого обов'язку адвоката. Однак у цьому контексті варто звернути увагу на рішення РАУ № 122 від 30.08.2014 р. «Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту», у якому наголошено, що зазначення прізвища, ім'я, по батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит, є необхідним, у тому числі в разі притягнення особи до адміністративної відповідальності [3].

Наступним негативним аспектом, який впливає на реалізацію адвокатом права на адвокатський запит, є відсутність в українському законодавстві можливості його подання в електронній формі. Недосконалим вбачається положення Закону, який розглядає адвокатський запит виключно як письмовий документ. У разі необхідності витребування електронного доказу більш прийнятним видається і направлення запиту у такій же формі. Така можливість, як слушно зазначається у науковій юридичній літературі, суттєво скоротила б не тільки строки отримання інформації, але й витрати, пов'язані з цим [2, с. 338].

Ще одним важливим моментом є чітко встановлений Законом строк для надання адвокату відповіді на його запит, що становить п'ять робочих днів з дня отримання адресатом. Якщо запит стосується інформації, яка має значний обсяг чи вимагає пошуку інформації серед значної кількості даних, строк може бути продовжений до двадцяти робочих днів. У цьому аспекті, слід погодитися з тим, що категорії «значний обсяг інформації» або «значна кількість даних» є оціночними, що може мати поганий наслідок для ефективності даного засобу отримання інформації [4, с. 34]. Посадові особи, яким направлено запит, часто зловживають цим, і продовжують строк для надання відповіді.

Проблемне питання, на яке також слід звернути увагу, полягає в тому, що законодавством України не передбачено оплати за надання інформації чи

документів на підставі адвокатського запиту, але водночас абз. 3 ч. 2 ст. 24 Закону передбачає обов'язок адвоката відшкодувати витрати на копіювання та друк документів обсягом більше як десять сторінок. Для стягнення плати у суб'єкта владних повноважень повинен бути затверджений власний нормативний документ, що містить розрахунок його фактичних витрат, виходячи з вартості паперу, витратних матеріалів для копіювання тощо. З цього приводу експерти зазначають про часті випадки відмови адвокатам у належному розгляді адвокатського запиту, оскільки останній не містить так званих «гарантій» від адвоката щодо відшкодування витрат на копіювання та друк документів, мотивуючи таку відмову невідповідністю адвокатського запиту вимогам Закону. Погоджуємося з тим, що такий підхід у розумінні положень Закону не можна вважати правильним, оскільки, по-перше, Законом не передбачається така підстава для відмови у наданні інформації та/або документів; по-друге, обов'язок щодо відшкодування будь-яких витрат у адвоката настає тільки тоді, коли його адвокатський запит підлягає задоволенню і, зрештою, направляючи адвокатський запит, адвокат об'єктивно не може заздалегідь передбачити результати його розгляду, а тим паче передбачити, що обсяг виготовлених документів складатиме більше ніж десять сторінок [5].

Однак, чи не однією із найпроблемніших для адвокатів є практична реалізація положень ст. 24 Закону, за якими на суб'єктів інформаційних відносин, до яких спрямований адвокатський запит, не покладений обов'язок надання інформації з обмеженим доступом і копій документів, у яких міститься така інформація. У цьому контексті слід зауважити, що, попри те, що за загальним правилом, інформація з обмеженим доступом або документи, що її містять, не може бути надана на адвокатський запит, з огляду на заборону, встановлену ч. 2 ст. 24 Закону, така заборона не є абсолютною і залежить від правильного формулювання адвокатом вимог запиту та надання підтвердження згоди клієнта на збір такої інформації.

Зрештою, якщо адвокат зіштовхнувся з відмовою від надання інформації на адвокатський запит, несвоєчасним або неповним наданням інформації, наданням інформації, що не відповідає дійсності, *у нього* є можливість звернутися із заявою про притягнення особи до адміністративної відповідальності. Однак, як зазначають експерти, тут також є свої недоліки: повільне реагування голів ради адвокатів на такі звернення та затягування складення протоколів, внаслідок чого багато справ закриваються судами у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності (3 місяці з дня вчинення правопорушення); протоколи часто складаються з порушеннями, що є підставою повернення їх на доопрацювання, що знову ж таки може призвести до порушення вказаних строків [6]; закріплення незначного розміру штрафу (від п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Підсумовуючи, слід зауважити, що адвокатський запит – це необхідний та значущий інститут гарантій адвокатської діяльності в Україні, який відіграє

важливу роль при захисті інтересів клієнтів. Але, на жаль, маємо констатувати, що наразі існують певні проблеми із повноцінною реалізацією адвокатом права на запит. Щоб одне із найважливіших прав адвоката не перетворилось на декларативну норму, на нашу думку, потребують вдосконалення положення чинного законодавства щодо встановлення чітких вимог до змісту адвокатського запиту та порядку його оформлення; щодо можливості подання адвокатського запиту в електронній формі; щодо визначення критеріїв, які підпадають під поняття «значний обсяг інформації», що може бути підставою для продовження адресатом строку на надання відповіді на адвокатський запит; щодо визначення чіткого порядку відшкодування адвокатом фактичних витрат на копіювання та друк, у разі якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, зокрема шляхом зобов'язання уповноважених органів та осіб надати адвокату інформацію у строк, передбачений законом, із додаванням рахунку, який у подальшому повинен оплатити адвокат; щодо збільшення розміру штрафів за за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Заборовський В. В., Манзюк В. В. Документальне підтвердження правового статусу адвоката як необхідна умова реалізації права на запит. *Науковий вісник УжНУ. Серія «ПРАВО»*. 2021. Вип. 64. С. 335-340.
3. Рішення РАУ № 122 від 30.08.2014 р. «Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту». Збірка рішень Ради адвокатів України за 2012-2017 роки. URL: http://raro.in.ua/attachments/article/496/zbirka_rishen.pdf (дата звернення: 23.10.2022).
4. Грабовський Ю. Л. Адвокатський запит як засіб отримання адвокатської інформації. *Інформація і право*. 2015. № 2 (14). С. 32-38.
5. Коли не діє адвокатський запит. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/koli-ne-die-advokatskiy-zapit.html> (дата звернення: 23.10.2022).
6. Прудкий О., Гутник І. Адвокатський запит: ефективність інструменту. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/advokatskiy-zapit-efektivnist-instrumentu.html> (дата звернення: 23.10.2022).

Науковий керівник: доцент, доктор юридичних наук, професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Стефанчук Марина Миколаївна**